

2. Analýza výdajů na zdravotnictví

Přístup zdravotnických účtů umožňuje oddělit jednotlivé rozměry a analyzovat výdaje na zdravotnictví podle zdrojů financování, druhů péče nebo typu poskytovatele. V závislosti na potřebě členění dat lze zavést i další hlediska jako jsou např. věk, pohlaví pacienta nebo diagnóza.

Odlišnost domácího pojetí výdajů na zdravotnictví od Systému zdravotnických účtů spočívá zejména v jiném vymezení hranic zdravotní péče, což vede k rozdílným odhadům celkových výdajů na zdravotní péči. Jelikož zdravotnické účty vycházejí z obecněji koncipovaných hranic zdravotní péče, jsou jimi uváděné výdaje odlišné, než v dosud užívaných statistikách (viz výše).

2.1. Celkové výdaje na zdravotnictví podle zdrojů financování (ICHA- HF)

Finanční zdroje tvořící největší část podílu na financování zdravotnictví představují tři položky: **Zdravotní pojišťovny, veřejné rozpočty a domácnosti**. Ostatní finanční zdroje¹, které v České republice dosahují odhadem 2 až 3 % výdajů na zdravotnictví, jsou obtížně dostupné. Již se podařilo získat údaje o **soukromém zdravotním pojištění** za roky 2003 až 2005 a o **korporacích** za roky 2004 a 2005. V současné době také probíhají práce na zpřesňování údajů o výdajích na zdravotnictví za neziskové instituce sloužící domácnostem². V případě domácností uvádíme odhady získané z ročních národních účtů³. Jak je zřejmé, zdravotnické účty se neustále vyvíjejí.

Tabulka 2.1: Celkové výdaje na zdravotnictví podle zdrojů financování (v mil. Kč)

Zdroj financování (ICHA-HF)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2004	Průměrné roční tempo růstu
1 Vládní výdaje	132 962	145 206	162 297	175 592	184 825	191 356	143,9	7,55
1.1 Veřejné rozpočty	17 170	17 346	20 279	23 891	21 495	21 263	123,8	4,37
1.1.1 Státní rozpočet	8 319	14 761	17 164	10 968	10 485	12 334	148,3	8,19
1.1.3 Místní rozpočty	8 851	2 585	3 115	12 923	11 010	8 930	100,9	0,18
1.2 Zdravotní pojišťovny	115 792	127 860	142 018	151 701	163 330	170 093	146,9	7,99
2 Soukromý sektor	13 873	16 094	16 626	19 563	21 927	24 228	174,6	11,80
2.2 Ostatní soukr.pojištění	-	-	-	466	459	512	-	-
2.3 Domácnosti	13 873	16 094	16 626	19 097	20 934	23 110	166,6	10,75
2.5 Korporace	-	-	-	-	534	606	-	-
Celkem	146 835	161 300	178 923	195 155	206 752	215 584	146,8	7,98

Z tabulky 2.1 vyplývá, že celkové výdaje od roku 2000 do roku 2005 vzrostly o 47 %. Dynamika jednotlivých hlavních zdrojů financování je ovšem odlišná: výdaje **zdravotních pojišťoven**, na nichž spočívá největší zátěž financování zdravotní péče, vzrostly od roku 2000 o 47 %, pomalejší růst byl na straně **veřejných rozpočtů** (24 %). Naopak výraznější růst byl zaznamenán u přímých výdajů **domácností** (o 67 %).

Nerovnoměrný je ovšem i vývoj v čase, což je obzvlášť výrazné v případě **veřejných rozpočtů**, které v roce 2001 stagnovaly (růst pouze o 1 %), v roce 2002 rostly razantním tempem (16,9 %), v roce 2003 vzrostly dokonce o 17,8 % naproti tomu v roce 2004 a 2005 výdaje veřejných rozpočtů poklesly o 10,0 % a o 1,1 %.

Na první pohled je mezi roky 2000 a 2001 výrazná změna v zastoupení **místních rozpočtů**. Jedná se však o čistě formální záležitost. **Okresní rozpočty** se až do roku 2000 nevyčleňovaly zvlášť, ale byly zahrnuty v místních rozpočtech. V letech 2001 a 2002 se výdaje okresních rozpočtů oddělily od místních, a tudíž je bylo možné zahrnout do výdajů centrálních rozpočtů, kam podle manuálu „Systému zdravotnických účtů“ (SHA) patří.

¹ HF.2.1 Soukromé sociální zabezpečení, HF.2.2 Ostatní soukromé pojištění, HF.2.4 Neziskové instituce sloužící domácnostem, HF.2.5 Korporace

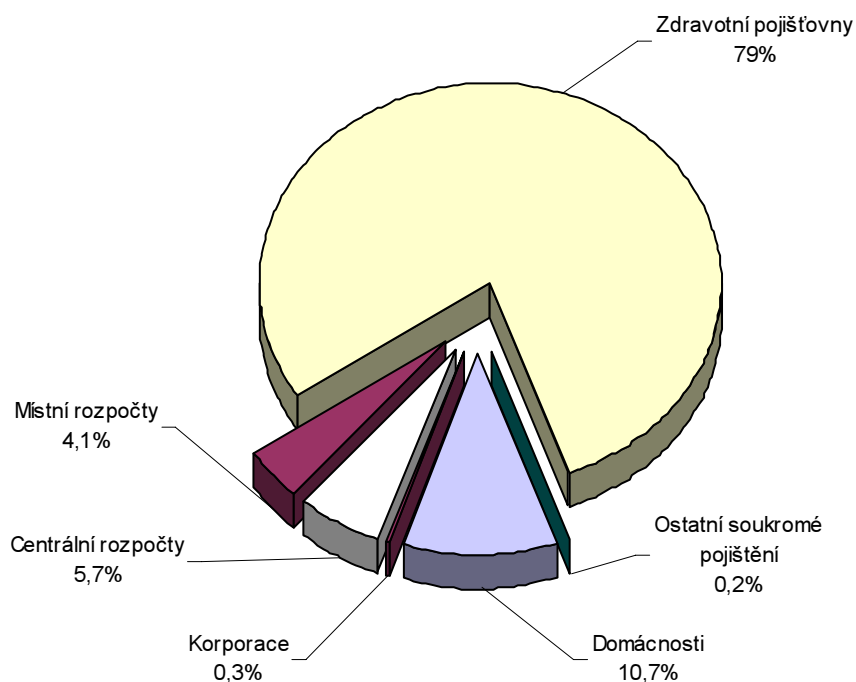
² Za rok 2004 byly výdaje na zdravotnictví v neziskovém sektoru odhadnuty na 1 650 mil. Kč

³ Odhady uvedené v předchozích analýzách byly podhodnocené.

V roce 2003 došlo k jejich zániku v souvislosti s reformou veřejné správy a s převodem pravomocí okresů na kraje a obce, proto byl u místních rozpočtů zaznamenán značný nárůst.

Podívejme se nyní podrobněji na **výdaje roku 2005**. Největší podíl na celkových výdajích měly zdravotní pojišťovny se 79 %, veřejné rozpočty tvořily cca 9,8 %, domácnosti 10,7 % a ostatní zdroje 0,5 %. Tuto situaci přehledně zachycuje graf 2.1.

Graf 2.1: Struktura výdajů na zdravotnictví podle zdrojů financování v roce 2005

K vyjádření přiměřenosti výše zdrojů vynakládaných na zdravotnictví se používá relativního ukazatele poměr výdajů na zdravotnictví k HDP. V zemích Evropské unie se tento průměr pohybuje okolo 7 % (viz kapitola 6 Mezinárodní souvislosti).

Tabulka 2.2: Vztah mezi výdaji na zdravotnictví a HDP v běžných cenách

	2000		2002		2003		2004		2005		Index 20005/2000	Prům. roční tempo růstu (v %)
	mld. Kč	Zdrav. jako % z HDP	mld. Kč	Zdrav. jako % z HDP	mld. Kč	Zdrav. jako % z HDP	mld. Kč	Zdrav. jako % z HDP	mld. Kč	Zdrav. jako % z HDP		
Výdaje na zdrav.	146,8	6,7	178,9	7,3	195,2	7,6	206,8	7,4	215,6	7,2	146,8	7,98
HDP v běžných cenách	2 189,2		2 464,4		2 577,1		2 781,1		2 978,2		136,0	6,35

Výdaje na zdravotnictví rostly rychleji než HDP. Celkový nárůst zdravotnických výdajů od roku 2000 představoval 47 %, zatímco nárůst HDP činil pouze 36 %. Díky tomu došlo k mírnému navýšení podílu zdravotnických výdajů na HDP z 6,7 % v roce 2000 na 7,2 % v roce 2005.

Průměrné roční tempo růstu zdravotnických výdajů dosahuje 8,0 %, přičemž nejvyšší bylo mezi roky 2001 a 2002. HDP průměrně rostl o 6,4 % za rok, nejvíce vzrostl mezi roky 2003 a 2004.

2.2. Celkové výdaje na zdravotnictví podle druhů péče (ICHA-HC)

Výdaje na zdravotnictví se dají analyzovat také podle rozměru „druh péče“. Zdravotní péče zahrnuje **osobní služby zdravotní péče**, které jsou poskytovány jednotlivým osobám (položky 1 Léčebná péče až 5 Léky a PZT), a **kolektivní služby**, které zajišťují tradiční úkoly v oblasti veřejného zdraví (položky 6 Prevence a 7 Správa). Funkce **osobní zdravotní péče** jsou dále klasifikovány jak podle základních funkcí (léčebná, rehabilitační a dlouhodobá ošetrovatelská péče), tak i podle způsobu poskytování (lůžková, denní, ambulantní a domácí péče).

Jednotlivé druhy péče jsou hodnoceny bez ohledu na to, kde byly poskytnuty. Do ambulantní péče tedy řadíme veškerou ambulantní péči poskytnutou jak praktickými lékaři tak i např. nemocnicemi.

Následující tabulka ukazuje celkové výdaje na zdravotnictví členěné podle rozměru druh péče.

Tabulka 2.3: Celkové výdaje na zdravotnictví podle druhů péče (v mil. Kč)

Druh péče (ICHA-HC)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000	Průměrné roční tempo růstu
1 Léčebná péče	63 590	72 331	79 096	87 223	90 677	92 643	145,7	7,82%
1.1 Lůžková péče	30 586	38 423	42 137	47 673	46 965	46 840	153,1	8,90%
1.2 Denní péče	1 906	1 652	1 780	1 831	2 081	2 199	115,4	2,90%
1.3 Ambulantní péče	30 883	32 044	34 941	37 471	41 388	43 362	140,4	7,02%
1.4 Domácí péče	215	212	238	248	244	242	112,4	2,36%
2 Rehabilitační péče	5 874	5 746	6 311	7 032	7 183	7 624	129,8	5,35%
2.1 Lůžková péče	3 679	3 470	3 832	4 311	4 284	4 542	123,4	4,30%
2.3 Ambulantní péče	2 195	2 276	2 480	2 721	2 899	3 082	140,4	7,02%
3 Dlouhodobá péče	5 041	5 987	6 720	6 741	7 750	7 114	141,1	7,13%
3.1 Lůžková péče	3 826	4 541	5 226	5 038	6 222	5 432	142,0	7,26%
3.3 Domácí péče	1 215	1 446	1 493	1 703	1 528	1 682	138,4	6,72%
4 Podpůrné služby	17 500	17 618	19 810	21 351	24 025	25 560	146,1	7,87%
4.1 Laboratoře	9 949	9 657	10 993	11 829	13 345	14 467	145,4	7,77%
4.2 Zobrazování	4 428	4 244	4 836	5 170	5 758	6 097	137,7	6,61%
4.3 Doprava a ZZS	3 123	3 717	3 981	4 352	4 922	4 996	160,0	9,85%
5 Léky a PZT	37 966	43 040	47 006	52 550	57 484	60 973	160,6	9,94%
5.1 Léky	33 547	37 775	41 673	46 412	50 670	53 542	159,6	9,80%
5.2 PZT	4 419	5 265	5 334	6 139	6 814	7 431	168,2	10,95%
6 Prevence	2 197	2 339	2 684	3 223	3 977	3 600	163,8	10,38%
6.1 Matka a dítě	86	97	120	136	142	219	254,6	20,55%
6.3 Přenosné nemoci	349	313	417	619	568	240	68,9	-7,18%
6.4 Nepřenosné nemoci	1 322	1 602	1 817	2 127	2 343	2 127	160,9	9,98%
6.5 Pracovní lékařství	6	24	29	37	575	648	-	-
6.9 Ostatní prevence	435	302	302	304	349	367	84,3	-3,36%
7 Správa	3 887	4 162	4 613	4 806	6 394	6 640	170,8	11,31%
7.1 Vláda + ZP	3 887	4 162	4 613	4 806	6 394	6 640	170,8	11,31%
R Související činnosti	10 020	9 158	11 472	10 938	9 340	10 304	102,8	0,56%
R.1 Tvorba kapitálu	7 260	6 038	8 293	7 757	7 396	7 634	105,2	1,01%
R.2 Vzdělávání	165	175	181	180	192	203	123,2	4,27%
R.3 Věda a výzkum	713	769	747	739	745	869	121,9	4,05%
R.4 Hygiena	1 806	2 090	2 170	2 197	946	1 495	82,8	-3,71%
R.6 Sociální služby	77	85	81	64	61	103	133,5	5,96%
0 Neznámá péče	771	929	1 219	1 297	1 587	1 127	146,1	7,88%
Celkem	146 835	161 300	178 923	195 155	208 403	215 584	146,8	7,98%

Největší podíl (cca 43 % v roce 2005) na celkových výdajích měla každoročně **léčebná péče**. Léčebná péče se dále dělí na lůžkovou, denní, ambulantní a domácí péči, kde **lůžková a ambulantní péče** tvoří dohromady cca 97 % léčebné péče. Výdaje na lůžkovou péči rostly rychleji než výdaje na ambulantní péči průměrným ročním tempem 8,9 % resp. 7,0 %, což znamená, že podíl lůžkové péče se od roku 2000 mírně zvýšil z 48 % na 51 % výdajů léčebné péče.

Druhým nejnákladnějším druhem péče byly **léky a PZT** s 26 až 28 % podílem na celkových výdajích na zdravotnictví ve sledovaných letech. Největší položkou této funkce jsou již tradičně **léky na předpis**. Roční tempo růstu je mírně nadprůměrné, což značí, že spotřeba léků – i relativně - roste.

Druh péče **6.5. Pracovní lékařství** zaznamenal velký nárůst mezi roky 2003 a 2004. Závodní preventivní péče je v našem zdravotnickém systému částečně hrazená podniky. Od roku 2004 byl rozšířen statistický výkaz Nem-Úr o pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz o položky týkající se závodní preventivní péče. To znamená, že teprve za rok 2004 jsou k dispozici potřebné údaje o výdajích podniků na zdravotní péči a tudíž časová řada u položky **pracovní lékařství** a samozřejmě i **prevence** neposkytuje srovnatelné údaje.

2.3. Celkové výdaje na zdravotnictví podle typu poskytovatele (ICHA-HP)

Klasifikace poskytovatelů zdravotní péče ICHA-HP je přepracovanou a modifikovanou verzí těch částí Mezinárodní standardní průmyslové klasifikace, které souvisejí se zdravotní péčí. Každá samostatná organizace vlastnící identifikační číslo (IČO) je považována za jednoho poskytovatele bez ohledu na další členění subjektu. Rozhodující je typ poskytovatele přiřazený nositeli právní subjektivity, který automaticky přejímají i všechna začleněná zařízení bez vlastní právní subjektivity. Bude-li například lékárna zařazena v rámci širšího subjektu nemocnice, pak se veškeré výdaje na tuto lékárnu objeví ve výdajích nemocnice. Podle rozměru druh péče pak poznáme, za jakou péči byly peníze vydány, což v případě lékárny v nemocnici mohou být například léky na předpis.

Z tabulky 2.4 je vidět, že největší podíl (až 45,1 % v roce 2005) na celkových výdajích měly každoročně **nemocnice**, z nichž 89 % výdajů tvoří výdaje **všeobecných nemocnic**.

Co se týká **ústavů**, podrobnější strukturu dat se nám podařilo získat pro roky 2003 až 2005 (viz tabulka 2.4), proto jsou v letech 2000 až 2002 kolonky odpovídající položkám **2.1 Ošetrovatelské ústavy** až **2.9 Ostatní** prázdné.

Zařízení ambulantní péče byla druhou největší položkou (v roce 2005 dosahovala 20,3 %) celkových výdajů. Podíl výdajů mezi 46 % a 49 % v zařízeních ambulantní péče tvoří **ordinace lékařů** a dále pak **ordinace zubářů** s 19 až 23 % podílem ve sledovaném období.

Za zmínku stojí také **lékárny a výdejny PZT**, které poskytují zejména léky a PZT. Podíl lékáren na celkových výdajích činil 14,4 % v roce 2005.

Z časového pohledu od roku 2000 nejvíce vzrostly výdaje **státní správy**, což je způsobeno lepší strukturou získávaných údajů z veřejných rozpočtů⁴. Podobně tomu bylo i u položek **provádění zdravotnických programů** a **ostatní ambulantní poskytovatelé**. Je zřejmé, že podíl **neznámého poskytovatele** klesl z 22 % v roce 2000 na 14 % v roce 2005.

Nadprůměrný růst byl ve sledovaném období zaznamenán v případě **nemocnic** resp. **zařízení ambulantní péče** (o 66 % resp. o 61 %). Podprůměrný růst (o 34 %) od roku 2000 vykázaly např. **lékárny a výdejny PZT**.

Tabulka 2.4 rekapituluje celkové výdaje na zdravotnictví podle typu poskytovatele.

⁴ Reálný růst u této položky nebyl ve skutečnosti tak výrazný.

Tabulka 2.4: Celkové výdaje na zdravotnictví podle typu poskytovatele (v mil. Kč)

Typ poskytovatele (ICHA-HP)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Index 2005/2000	Průměrné roční tempo růstu
1 Nemocnice	58 567	65 396	72 988	84 627	94 313	97 251	166,1	10,67%
1.1 Všeobecné nemocnice	52 417	59 015	65 857	74 540	83 748	86 559	165,1	10,55%
1.2 Psychiatrické nemocnice	2 152	2 334	2 570	2 886	2 935	3 027	140,7	7,06%
1.3 Specializované nemocnice	3 997	4 047	4 561	7 201	7 630	7 665	191,8	13,91%
2 Ústavy	2 144	2 445	2 752	2 173	3 473	2 453	114,4	2,73%
2.1 Ošetrovatelské ústavy	-	-	-	702	905	956	-	-
2.2 Ústavy pro mentálně postižené	-	-	-	393	545	1 359	-	-
2.3 Domovy důchodců	-	-	-	969	1 939	128	-	-
2.9 Ostatní ústavy	-	-	-	109	84	10	-	-
3 Zařízení ambulantní péče	27 235	29 797	32 863	38 399	41 915	43 749	160,6	9,94%
3.1 Ordinace lékařů	13 347	14 611	16 037	17 612	19 270	20 108	150,7	8,54%
3.2 Ordinace zubaře	6 221	6 563	6 999	7 194	7 534	7 575	121,8	4,02%
3.3 Ostatní VŠ, SŠ	726	825	938	1 050	1 106	1 139	156,9	9,42%
3.4 Ostatní sdružená zařízení	2 974	3 157	3 546	3 795	4 495	5 227	175,8	11,94%
3.5 Laboratoře	1 911	2 066	2 523	2 941	3 012	3 190	166,9	10,79%
3.6 Poskytovatelé domácí péče	426	484	587	661	785	788	185,0	13,09%
3.9 Ostatní amb. poskytovatelé	1 631	2 091	2 233	5 145	5 713	5 723	350,9	28,54%
4 Lékárny a výdejny PZT	22 465	24 650	27 209	29 178	30 605	30 979	137,9	6,64%
4.1 Lékárny	20 774	22 727	25 020	27 884	28 267	28 655	137,9	6,64%
4.2 Oční optika	322	335	363	106	325	318	98,8	-0,25%
4.4 Ostatní výdejny PZT	1 369	1 588	1 826	1 189	2 013	2 006	146,5	7,93%
5 Provádění zdrav. programů	478	449	473	2 550	1 452	2 032	425,2	33,57%
6 Správa a pojištění	4 390	4 527	5 164	6 249	7 794	8 140	185,4	13,14%
6.1 Stání správa	19	18	20	916	2 261	2 389	-	-
6.2 ZP	4 371	4 509	5 144	5 333	5 532	5 751	131,6	5,64%
7 Ostatní odvětví	-	-	-	1 004	1 264	1 424	-	-
7.1 Podniky	-	-	-	-	534	606	-	-
7.2 Domácnosti	-	-	-	1 004	730	819	-	-
0 Neznámý poskytovatel	31 557	34 036	37 475	30 976	27 586	29 556	93,7	-1,30%
Celkem	146 835	161 300	178 923	195 155	208 403	215 584	146,8	7,98%